

Haarlem, maart 2018

Beste docent,

Hierbij ontvangt u de lesbrief bij de voorstelling *Andromache*. De lesbrief bestaat grotendeels uit materiaal dat [op onze website](#) is te vinden. In dit document vindt u aanvullende informatie, zodat u uw leerlingen kunt voorbereiden op een mooie theateravond.

In deze lesbrief vindt u:

1. Een handleiding om de informatie [op onze website](#) zo goed mogelijk te kunnen gebruiken.
2. Praktische opdrachten
3. Achtergrondinformatie

Voor CKV nieuwe stijl zijn de volgende dimensies toepasbaar op deze voorstelling: Traditie en Innovatief / Schoonheid en Lelijkheid / Monodisciplinair, Multidisciplinair, Interdisciplinair

Ter info voor CKV nieuwe stijl

CKV nieuwe stijl:

Iedere regisseur heeft een eigen stijl van regisseren. Dit materiaal is ook goed te gebruiken voor een onderzoek naar stijlen van regisseren. (dit kan de leerling individueel doen)

Op www.toneelschuurproducties.nl/educatie/ staan filmpjes van de regisseurs die momenteel zijn verbonden aan Toneelschuur Producties. Bekijk deze filmpjes om te horen hoe iedere regisseur het op zijn of haar manier aanpakt.

Mocht u nog vragen hebben, of een theaterworkshop willen afnemen, neem dan contact op met Heleen van Ham, educatiemedewerkster van Toneelschuur Producties. educatie@toneelschuur.nl of tel.: 023 5173900 (di en do).

Wij zien uit naar uw komst en ontvangen graag de reacties van u en uw leerlingen op onze lesbrief en de voorstelling!

Heleen van Ham,

educatie Toneelschuur Producties

1. HANDLEIDING VOOR BIJ DE EDUCATIEPAGINA

Toneelschuur Producties werkt veel met jongeren. Onze ervaring is dat jongeren meer binding met een theaterstuk krijgen als zij de acteurs al eens hebben ontmoet. Door middel van dit beeldmateriaal hopen wij dat er zo al een ontmoeting plaatsvindt. [Op onze website](#) vind je verschillende video's van de acteurs.

ANDROMACHE: HET VERHAAL

Andromache: Het leest een beetje als een soapverhaal. De **samenvatting** van de vijf bedrijven en een **animatie** die we hebben gemaakt over de voorstelling is te vinden op de website. In het kort komt het hier op neer:

Orestes houdt van Hermione, Hermione houdt van Pyrrhus, Pyrrhus houdt van Andromache, Andromache houdt van Hector – en Hector is dood.

ROLVERDELING

Orestes zoon van Agamemnon	Matthijs IJgosse
Pyrrhus zoon van Achilles, koning van Epirus	Roeland Fernhout
Hermione dochter van Helena en Menelaos, aan Pyrrhus ten huwelijk beloofd	Ellen Parren
Andromache weduwe van Hector, krijgsgevangene van Pyrrhus	Kirsten Mulder
Pylades, Phoenix, Cléone, Céphise hun respectievelijke vertrouwelingen	Steven Ivo

VIDEO: ACHTER-DE-SCHERMEN

In deze video zie je hoe een theaterproductie tot stand komt. Alles is opgenomen in de studio's van Toneelschuur Producties. Regisseur Olivier legt zijn fascinatie uit voor dit stuk. Hij is in gesprek met de acteurs. Voor iedere theaterproductie is een heel team nodig die de regisseur aanvult in zijn visie: zoals een decorontwerper, kostuumontwerper en geluidsontwerper. Zij hebben allemaal hun eigen visie en idee op de encenering van dit theaterstuk en samen met de regisseur en acteurs bouwen zij samen aan een totaalervaring.

VIDEO: REGISSEUR OLIVIER DIEPENHORST

We werken met verschillende vaste regisseurs, waarvan iedere regisseur een eigen stijl hanteert. Zo ook de regisseur van *Andromache*. Wil je weten hoe hij én de andere regisseurs van Toneelschuur Producties werken? Kijk dan op <https://www.toneelschuurproducties.nl/educatie/>

ACTEURS

Een aantal van de acteurs uit *Andromache* vertellen over hun rol: wat zij mooi aan het stuk vinden en wat hun favoriete zin uit de voorstelling is.

Deze video's geven een goede basis als voorbereiding op de voorstelling.

NB: BELANGRIJK

Er wordt soms pittige taal gebruikt en het acteespel is op momenten ook fysiek. Het wisselt per groep jongeren of zij daar gewend aan zijn. Wij stellen het als Toneelschuur Producties het erg op prijs dat er met respect mee om wordt gegaan. Dit betekent in stilte en geconcentreerd naar de voorstelling kijken. Bij voorbaat dank voor jullie medewerking.

---

2. OPDRACHTEN

SCENES UIT DE VOORSTELLING

In de bijlage bevinden zich een aantal scene uit de voorstelling. Lees dit hardop. Wie is wie? Wat is het doel van dat personages? Of wat is zijn haar probleem? Wat wordt er gezegd? Snap je dat wel of niet?

Extra opdracht: Stel dat jij de regisseur was, hoe zou jij deze scene vormgeven? Hoe lopen de acteurs (mis-en-scene)? Hoe moeten zij de tekst zeggen? Ingetogen of juist dramatisch?

Als het kan speel dan de scene in de klas.

Thematiek van de voorstelling is dat de personages vast zitten in hun situatie en daar niet uit kunnen komen.

STELLINGEN

Debat hart/hoofd Verdeel de groep in vieren. Geef iedere groep vijf minuten om argumenten te verzinnen. Deze daarna aan elkaar voordragen (als er tijd is en zin eventueel echt in debatvorm).

VOOR	TEGEN
Hart	Hart
Hoofd	hoofd

1. Kan je het verleden achter je laten?
2. Onvoorwaardelijke liefde bestaat.
3. Als je een oorlog meemaakt blijft dit altijd in je zitten.
4. Liefde lijdt altijd tot drama's.

3. EXTRA INFORMATIE

OVER OLIVIER DIEPENHORST

Olivier Diepenhorst is een van de vaste regisseurs van Toneelschuur Producties. In 2013 studeerde hij af aan de Regie Opleiding van de Theaterschool Amsterdamse Hogeschool voor de Kunsten. Nog tijdens zijn opleiding was hij regieassistent bij de voorstellingen *Medea* (Zeeland Nazomerfestival) en *Nora* (Toneelgroep Amsterdam), beide in een regie van Thibaud Delpeut. Daarnaast maakte hij met Haarlemse jongeren bij de Toneelschuur *Starring #16: Voorjaarsontwaken*. Zijn afstudeervoorstelling *Berenice* werd bekroond met de ITS Ton Lutz Award voor meest veelbelovend regietalent.

In het najaar van 2015 regisseerde Olivier o.a. Kirsten Mulder en Martijn Nieuwerf in *Smekelingen* van Euripides. Met deze voorstelling is hij ook genomineerd voor de BNG Bank Nieuwe Theatremakersprijs 2016. Eerder maakt Olivier de voorstellingen *Ashes to Ashes* en *Stilte* bij Toneelschuur Producties. In het voorjaar van 2017 regisseerde Olivier *Het leven is droom* van Pedro Calderón de la Barca.

RACINE & ANDROMACHE

Andromache wordt vaak gestileerd en gedragen gespeeld. De statige verzen van Racine, zo klassiek vormgegeven als de tuinen van Versailles, geven daar alle aanleiding toe. Maar ons vielen meteen de trauma's op van de vier hoofdpersonen. Zij zijn allemaal geestelijk en / of lichamelijk verminkt uit een oorlog gekomen. Zij mogen de strijd nu in de tweede generatie beslechten. Orestes heeft zijn moeder vermoord, Pyrrhus beging oorlogsmisdaden, Andromache heeft haar familie zien uitmoorden en Hermione, dochter van de mooiste, moest daarbij toekijken en wachten.

Racine moet hebben ingezien dat mensen met zulke kwetsuren niet in staat zijn om getemperd met hun emoties om te gaan en dilemma's op te lossen. Racine was een van de eerste toneelschrijvers die een vorm van psychologie toonde in zijn werk. Bovendien moderniseerde hij de vorm van de tragedie. In plaats van haar door 'De Goden' te laten aansturen, legt hij de teugels bij mensen in de hand - mensen die hun emoties niet in de hand hebben. Het is pijnlijk om te zien hoe zij bij elke wending niet nadenken, maar overprikkeld de strik waarin zij zich bevinden verder aanhalen.

Uiteindelijk leidt dat tot een bloedbad, dat Racine, volgens de conventies van zijn tijd en de Griekse tragedie, slechts verwoordt en niet laat zien. Dat maakt de kracht van deze tragedie slechts groter: hij laat de toeschouwers achter met het moderne gevoel dat de mensheid zijn tragedie alleen maar erger maakt.

DE VERTALING VAN HERMAN ALTENA

Speciaal voor deze theaterproductie is er een nieuwe vertaling gemaakt door Herman Altena.

“Vertalen is keuzes maken en offers brengen – dat laatste het liefst zo weinig mogelijk. De taal van een tragedie is de taal van sprekende acteurs. Naast woordbetekenis zijn woordvolgorde, woordherhaling en ritme daarin cruciale elementen. Een belangrijk uitgangspunt bij mijn vertalingen is om die zo dicht mogelijk te volgen.

Het vertalen van *Andromaque* betekent een antwoord vinden op de uitgewogen, ritmische en berijmde taal die Racine heeft geschreven. Racine vervatte zijn tragedie in berijmde alexandrijnen.

Zij vormen de cadans waarop de zinnen – en in het verlengde daarvan de emoties van zijn personages – voortdrijven.

Het rijm heb ik geofferd omdat het mijn eerder genoemde uitgangspunt te veel in de weg stond. De cadans daarentegen heb ik (met een zekere vrijheid) getracht vast te houden zonder de natuurlijke gang van de taal geweld aan te doen. Want taal is in deze teksten het belangrijkste wapen van de acteur.”

De vertaling van Herman Altena is in boekvorm te verkrijgen via uitgeverij Antiek Theater Herman Altena – antiektheater.nl.

PYRRHUS OF NEOPTOLEMUS.

Al heeft Racine *Andromache* helemaal geïnspireerd op het werk van Euripides, gebruikt hij toch een andere naam voor de rol van Neoptolemus. In de versie van Euripides heet de zoon van Achilles, Neoptolemus, koning van Epirus. In Racine heet deze koning Pyrrhus. De verklaring hiervan is volgens dramaturg Rob Klinkenberg de volgende: Pyrrhus betekent roodharige. De koning van Epirus had rood haar. Daar heeft de Romeinse Vergilius het over. Daarbij denkt Rob Klinkenberg dat Racine met name de naam Pyrrhus gebruikt omdat deze makkelijker op te rijmen valt dan de naam Neoptolemus.

Bijlage 1.

Interview Ellen Parren

Bijlage 2.

Scenes uit het stuk.

Een soap in alexandrijnen

Toneeltalent Ellen Parren timmert hard aan de weg. Na veel tv-werk staat ze deze maand weer in de theaters, met *Andromache*. 'De dochter zijn van de mooiste vrouw ter wereld, dat is niet gemakkelijk.'

tekst Margriet Prinszen foto Diederick Bulstra

NRC Handelsblad noemde haar 'de diva van de absurdistische tv'. Vorig seizoen was ze te zien als de Russische asielzoeker Svetlana in het onvolprezen *Missie Aarde*, en onlangs nog als de psycholoog Yolanda in *TreurTeeVee* van Circus Treurdier, een tragikomische serie die zich afspeelt in een gestileerde, bordkartonnen wereld. Met *Night of the Problems* scoorde Circus Treurdier ook in het theater hoog, de voorstelling werd uitverkoren tot 'TF Special' op het Theaterfestival in 2017. Parren is een van de leden van het eigenzinnige gezelschap, dat behalve voor theater en televisie ook ver-

gevorderde plannen heeft voor een film, waaraan ze meewerkt als schrijver, actrice en maker. Momenteel repeteert ze voor haar rol in het tweede seizoen van *Klem*. Maar intussen is ze ook 'gewoon' in het theater te zien, in de klassieke liefdestragedie *Andromache* in regie van Olivier Diepenhorst.

SMEULENDE DRIFTEN

Ze werkte al eerder met Diepenhorst samen bij zijn afstudeervoorstelling *Berenice*, waarmee hij in 2013 de IIs Ton Lutz Prijs won. Al lebel de stukken zijn van de grote Franse tragedieschrijver Jean Racine. *Andromache* is gebaseerd op

Euripides' nog veel oudere versie, maar wijkt daar behoorlijk van af, vooral in de nadruk op het complexe en verlijnde zielenleven van de vier hoofdpersonen. 'In feite,' zegt Ellen, 'al klinkt het wat oneerbiedig, is *Andromache* één grote soap, een aaneenschakeling van gevoelens van aanbidding, smachten, afgewezen worden, kortom, liefdesvuur en liefdesverdriet in alle mogelijke vormen. Het gaat maar door. Alle vier de hoofdpersonen gaan steeds verder omdat ze allemaal op hun eigen manier gekrenkt zijn. En dat liefde je tot moord kan brengen is van alle tijden.' Ze speelt de rol van Hermione, die

achterna gezeten wordt door Orestes, maar verliefd is op Pyrrhus. Pyrrhus op zijn beurt valt op Andromache, die alleen maar denkt aan haar omgekomen man Hector. Dat klinkt inderdaad als een soap, maar een oppervlakkig liefdesverhaaltje is het zeker niet. 'Onder de oppervlakte van al die smeulende driften spelen de naweën van de Trojaanse Oorlog. Hermione is de dochter van de beeldschone Helena, om wie die oorlog ooit begonnen is. De dochter zijn van de mooiste vrouw ter wereld, dat is niet gemakkelijk; ze voelt zich bij voorbaat al mislukt. En dan wordt ze ook nog eens versmaad door de man op wie ze hartstochtelijk verliefd is. Hermione is woedend.'

TAALKORSET

De hoofdpersonen moeten zien te dealen met de trauma's van die Trojaanse Oorlog. Daarnaast worden ze stuk voor stuk geconfronteerd met morele dilemma's, verscheurd tussen drift en plicht. 'Dat geeft het stuk een diepere laag en maakt het misschien ook relevant voor nu, zonder dat Olivier overigens streeft naar een actualisering van het stuk. Juist helemaal niet. Hij kiest voor Racine omdat hij zo van diens taal houdt. Ik vind dat heel mooi, dat iemand zo begeistert raakt van die taal, die op het eerste gezicht niet gemakkelijk is.' Het zijn prachtige verzen in alexandrijnen die de felle hartstochten be-teugelen, strak vormgegeven in een dwingend ritme. Moeilijk om te leren? 'In het begin is het lastig; je moet je de tekst echt eigen maken. Gelukkig weet ik van *Berenice* dat het op een gegeven moment goed komt en dat zo'n strak taalkorset je juist steeds meer vrijheid geeft. Je moet ermee kunnen spelen. Dat is en blijft een uitdaging, het voelt een beetje als hogere wiskunde.'

theater

Andromache
Theater Bellevue,
30 maart t/m 1 april
Schouwburg Amstelveen, 21 april

Scene 1 | uit: ACTE 1 SCÈNE III

2 personen: Pyrrhus, Phoenix

Situatie: Orestes heeft zijn liefde voor Hermione aan Pyrrhus geuit, die met haar gaat trouwen

PHOENIX

U werpt hem zo maar aan de voeten van zijn geliefde?

PYRRHUS

Hij brandt al lang van liefde, zegt men, voor de prinses.

PHOENIX

Maar als dat vuur, mijnheer, opnieuw zal opvlammen?
Als hij aan haar zijn hart schenkt, als hij haar liefde wint?

PYRRHUS

Ah! Laten zij elkaar liefhebben, Phoenix! Prima.
Laat zij hier weggaan. Laten zij, in wederzijdse
verrukking, terugkeren naar Sparta! Onze havens
zijn open, allemaal, voor haar en ook voor hem.
Laat zij mij de beklemming besparen, de verveling!

PHOENIX

Mijnheer ...

PYRRHUS

Een andere keer ontvouw ik jou mijn ziel.
Andromache verschijnt hier.

Scene 2 | uit: ACTE 2. SCENE II

2 personen: Hermione, Orestes

Situatie: Orestes uit zijn liefde voor Hermione.

ORESTES

Ik meen het antwoord al te horen:
stilzwijgend velt uw haat het vonnis over mij.

HERMIONE

Zeg hé? Altijd onbillijk, met uw trieste verhalen,
loopt u altijd te klagen over mijn vijandschap?
Wat is die starheid die u steeds naar voren brengt?
Ik kwam in Epirus op last van mijn vader
die mij daarheen verbande; wie weet of ik sindsdien
stilzwijgend uw droefgeestigheid niet heb gedeeld?
Denkt u dat u alleen ontzetting hebt ervaren?
Denkt u dat Epirus mijn tranen nooit zag stromen?
Ten slotte, wie heeft u gezegd dat ik niet soms,
ondanks mijn plichtsgevoel, gewenst heb u te zien?

ORESTES

Gewenst hebt mij te zien! Ah! Hemelse prinses ...
Maar, grote goedheid, richten die woorden zich tot mij?
Open uw ogen, besef: Orestes staat hier voor u,
Orestes, al zo lang het voorwerp van hun woede.

HERMIONE

Ja, u bent het wiens liefde, ontluikend met hun charme,
mijn ogen voor het eerst hun macht toonde, hun wapens;
u wiens talloze deugden mijn achting afdwongen;
u die ik heb beklaagd – en wilde liefhebben.

ORESTES

Ik hoor wat u zegt. Dit is dus mijn trieste deel:
het hart komt Pyrrhus toe, de gelofte Orestes.

Scene 3 | Uit: Acte III SCÈNE 8

2 personages: Andromache, Céphise

Situatie: Andromache bespreekt haar situatie met haar vertrouweling Céphise.

CÉPHISE

Ik had het u voorspeld: dat tot ontgoocheling
van Griekenland u nog steeds heerst over uw lot.

ANDROMACHE

Helaas, wat een gevolg hebben jouw woorden nu!
Mij restte niets meer dan mijn zoon veroordelen.

CÉPHISE

Mevrouw, u blijft uw echtgenoot voldoende trouw:
te veel deugd zou van u een misdadiger maken;
hij zou uw ziel aanzetten tot zachtmoedigheid.

ANDROMACHE

Wat? Ik zou hem Pyrrhus schenken als opvolger!

CÉPHISE

Zo wil zijn zoon het, die de Grieken u ontrukten.
Denkt u dat Hectors schim daarom rood aan zou lopen?
Dat hij een triomferend vorst verachten zou,
die u terugleidt tot de rang van uw voorouders,
die uw belagers in hun toorn voor u vertrapt,
die niet meer weet dat Achilles zijn vader was,
die al zijn daden loochent en overbodig maakt?

ANDROMACHE

Moet ik, waar hij niet meer aan denkt, dus ook vergeten?
Moet ik Hector vergeten, van grafriten verstoken,
eerloos rond onze vestingmuren voortgesleept?
Vergeten hoe zijn vader neezeeg voor mijn voeten, en hoe zijn bloed het altaar bespat, dat hij
omklemd hield?